

MLJEKARSTVO

LIST ZA UNAPREĐENJE MLJEKARSTVA

GOD. XII

ZAGREB, APRIL 1962

BROJ 4

Ing. Matej Markeš, Zagreb
Zagrebačka mljekara

Neki problemi proizvodnje i prometa mlijeka u NR Hrvatskoj

Žarište problema proizvodnje mlijeka koncentrirano je od nedavna na poljoprivrednim dobrima.

Predstavnici proizvođačkih, prerađivačkih i trgovačkih privrednih organizacija, s predstavnicima zainteresiranih komora i udruženja, definirali su najaktuelnije teme, koje iziskuju bitna rješenja. To su:

1. Troškovi proizvodnje i prodajne cijene mlijeka

Po analizi, koju je prošle godine izvršio Institut za ekonomiku i organizaciju poljoprivrede Poljoprivrednog fakulteta sveučilišta u Zagrebu, prosječni proizvodni troškovi za 1 litru mlijeka u god. 1960. iznosili su 43 dinara. Prosječna prodajna cijena — prema podacima statistike — iznosila je 31.17 dinara. Na svakoj prodanoj litri mlijeka društveni su proizvođači gubili prosječno 12 dinara, a na 39 mil. l stavljenih na tržište u god. 1960. iznosio je ukupno gubitak 468 mil. dinara.

Zbog jeftinije krme, stelje, ostalih materijalnih troškova, amortizacije i indirektnih troškova seljačka domaćinstva proizvode mlijeko po prosječnim cijenama od 27 do 39 — (različito u raznim proizvodnim rajonima). Prosječne otkupne cijene god. 1960. za seljačko mlijeko po statističkim podacima — iznosile su 26.45 d, tj. za neko 5 d manje, nego za društveni sektor — radi većih troškova sabiranja i transporta i gotovo su potpuno pokrivala proizvodne troškove u rajonima gdje je proizvodnja mlijeka najjeftinija.

Prodajne cijene mliječnih proizvoda formirale su se na bazi prosječnih otkupnih cijena pretežitih količina mlijeka od individualnih proizvođača.

2. Broj krava na društvenim dobrima

Zbog nemogućnosti plasmana mlijeka po cijenama koje pokrivaju proizvodne troškove, neka su dobra počela naglo smanjivati fond muzne stoke. Time su prividno smanjivala vlastite gubitke, ali je time prouzrokovana znatno veća šteta za nacionalnu privredu.

Od god. 1957. do 1960. broj krava i rasplodnih junica na poljoprivrednim dobrima Hrvatske porastao je od 15.037 na 37.437 grla, tj. za 2 i po posto. Me-

đutim, u toku god. 1961. dolazi do smanjenja broja krava i junica za 10%, a u god. 1962. očekuje se daljnje smanjenje za neko 15%, odnosno u god. 1961. i 1962. za ukupno oko 8.800 grla.

Računa li se vrijednost muzare prosječno 200 tis. d, a vrijednost iste krave za klanje 120 tis. d to nastaje smanjenje vrijednosti fonda krava na poljoprivrednim dobrima u visini od 704 mil. d. Doda li se k tome vrijednost neproizvedenog mlijeka u visini od 1.056 mil. d, to ukupna nacionalna šteta u god. 1962. iznosi 1.760 mil. d, tj. skoro 4 puta više od gubitka na mlijeku.

Opadanje broja krava na društvenim dobrima ima i indirektno štetne posljedice, među kojima su:

- smanjenje proizvodnje teladi za tov za domaće i inozemno tržište;
- naglo narušavanje odnosa stočnog fonda i obradivih površina odražava se negativno i na biljnu proizvodnju.

Analizirajući svestranije ovu pojavu dolazi se do zaključka, da nedovoljno stimulativna cijena mlijeka nije jedini faktor, koji uzrokuje smanjenje broja muzne stoke. Evo još nekih:

— Uporedo s planom razvoja govedarstva nijesu se striktno postavile i sprovodile planske proporcije proizvodnje i osiguranja stočne krme i pravilno usmjeravali svi faktori, koji djeluju na rentabilitet željene proizvodnje. Kronično pomanjkanje voluminozne i koncentrirane stočne krme onemogućuje visoku proizvodnju.

— Neizbalansirani i povremeno narušavani odnosi cijena mlijeka, mesa, žitarica i industrijskog bilja prebacuju težište proizvodnih napora i sredstava s jednog artikla na drugi — pri čemu ekonomske jedinice imaju više interesa za rentabilnije proizvode, zanemarujući proizvodnju manje rentabilnih.

— Nedovoljno provjereni — u našim proizvodnim uslovima — faktori, koji uslovljuju optimalnu produkciju mlijeka — po količini i troškovima.

Navedeni elementi djelovali su na obim i troškove proizvodnje mlijeka vrlo brzo.

3. Regres na mlijeko

Iako je regres na mlijeko, koje poljoprivredna dobra prodaju konzumnim mljekarama, uveden tek nedavno, zainteresirani proizvođači mlijeka smatraju da se već sada može uočiti da se njime ne postiže u cjelini željena svrha.

Primjedbe su slijedeće:

— Najveći dio proizvodnje mlijeka socijalističkog sektora nalazi se izvan otkupnih rajona konzumnih mljekara, pa ove, radi skupog transporta i velikog rizika kvarenja, nijesu naročito zainteresirane za to mlijeko. Ovo tim više, što su već dosad mljekare direktno ili indirektno mnogo investirale u povećanje proizvodnje i uređenje otkupne mreže u okolici konzumnih centara. Preorijentacija otkupa na dalje proizvodne rajone, gdje su locirana poljoprivredna dobra, iziskuje nova investiciona ulaganja, uz smanjeno korištenje već uložениh investicija.

— Preradbene mljekare, koje su često bliže poljoprivrednim dobrima, nemaju pravo na regres. Predložena otkupna cijena od 12,5 d za 1 m. j., odnosno 45 d za 1 litru mlijeka s 3,6% masti uslovlila bi tako skupe mlječne proizvode, da oni — uz konkurenciju s mlijekom iz individualnih domaćinstava — ne bi našli plasman na našem tržištu. Stoga ni preradbene mljekare nijesu naročito

zainteresirane za otkup mlijeka s poljoprivrednih dobara po ovakovim cijenama.

— Regres iz saveznih fondova uslovljen je regresom iz fondova komuna. Komune iz proizvodnih poljoprivrednih rajona, gdje su locirana poljoprivredna dobra, najčešće nemaju potrebnih sredstava za regres na mlijeko, a komune potrošačkih centara zainteresirane su prvenstveno za razvoj proizvodnje na vlastitom području ili najbližoj okolici.

— Povećanim iznosom regresa iz saveznih fondova (15—20 d) na sve mlijeko, koje poljoprivredna dobra prodaju preko mljekara — kako konzumnih tako i preradbenih — bez uvjetovane uplate dijela regresa po komunama moglo bi se zaustaviti naglo decimiranje muzne stoke na poljoprivrednim dobrima i s tim skopčani znatno veći gubici. Regres bi bio privremen, dok se ne uklone faktori, koji koče razvoj i nepovoljno utiču na rentabilitet proizvodnje mlijeka.

4. Investiranje u proizvodne i preradbene objekte

Tokom posljednjih godina izvršena su znatna ulaganja u govedarstvu na poljoprivrednim dobrima, napose u istočnim, ravničarskim rajonima NRH. Cijeneći približno investicije u objektu za govedarstvo sa 200.000 d po kravi i isto toliko za nabavku matičnog stada, proizlazi da je na poljoprivrednim dobrima i ekonomijama od god. 1957. do 1960. uloženo cca 9 mrd dinara. Više od četiri petine tih investicija uloženo je na području Slavonije i Baranje.

Dok su se na tim područjima brzim tempom formirala krupna društvena poljoprivredna gazdinstva orijentirana na znatnu proizvodnju mlijeka na tom području nijesu uložena nikakva krupnija sredstva u gradnju mljekara. Po XXXVI konkursu podnijeti su pred 2 godine na tom području zahtjevi za gradnju 9 novih i velike rekonstrukcije 2 postojećih mljekara uz iznos od cca 9.5 mrd. dinara.

Budući da nisu vršena paralelna ulaganja u objekte za proizvodnju i u objekte za preradu mlijeka, nastupile su ozbiljne poteškoće za prihvrat u savremenu preradu proizvodnih tržišnih viškova mlijeka, koje se u ovom času cijeni na neko 50.000 l dnevno, odnosno blizu 20 mil. litara godišnje.

Pored privremenih rješenja iz nužde (plasman vrhnja preko udaljenijih mljekara, ishrana teladi i prasadi obranim mlijekom, prodaja sirovog mlijeka u susjedne republike za neposrednu potrošnju i sl.) jedini je siguran izlaz hitna gradnja odgovarajućih kapaciteta za preradu mlijeka u proizvodnim rajonima. Pri tom bi zajedničko angažiranje proizvođačkih organizacija moglo dati najsvrsishodnija rješenja.

5. Udruživanje — integracija

Po našim pozitivnim propisima udruživanje privrednih organizacija je dobrovoljno. Prema tome radni kolektivni — nakon razmatranja prednosti ili nedostataka udruživanja ili integracije — donose odluku o pripajanju, fuziji ili udruživanju s drugim privrednim organizacijama.

U posljednje vrijeme kod nas se često preporučuje i postepeno provodi integracija privrednih organizacija. Katkad je to horizontalna integracija raznorodnih privrednih organizacija s nekim sektorima zajedničkog poslovanja, npr. mljekara s pekarom i mlinom ili mljekara s tvornicom čokolade i bom-

bona, klaonicom i tvornicom za preradu povrća i sl. Drugi put je to vertikalna integracija, koja obuhvaća proizvodne, prerađivačke i prodajne kapacitete (poljoprivredna dobra s tvornicama za preradu poljoprivrednih proizvoda i prodajnim objektima).

Integracija na bazi zajedničkih interesa u proizvodnji, preradi i prodaji, uz proporcionalno učestvovanje u dobiti i riziku, zajedničko investiranje u međuobjekte — skladišta, pakovaone i sl. — dala bi povoljnije rezultate za udružene pr vredne organizacije i društvenu zajednicu, od onih koji se mogu postići pojedinačnim naporima.

Dr. Davor Baković, Zagreb

Tehnološki fakultet

Rendement dalmatinskih ovčjih sireva i gubitak na težini tokom zrenja

Radi ekonomike proizvodnje i bilance glavnih sastojaka potrebno je ustanoviti rendement sira. Za dobivanje rendementa sira izvagano je mlijeko u kg i dobiven sir vagao se prije soljenja. Rendement sira za mljekaru u Silbi iznosi 17,75% (15,8—19,3%), a za onu u Olibu 17,57% (17—17,9%) (1). Navodimo i kilograme mlijeka utrošene za 1 kg svježeg sira. U Silbi je za 1 kg sira potrebno 5,64 kg (5,17—6,31 kg), a za Olib 5,67 kg (5,57—5,87 kg). U ovim zadrugama je mast u mlijeku iznosila oko 7%.

U mljekari u Nerežišću u aprilu god. 1955. od 8 sirenja ustanovljen je rendement od 19,64% (17,97—20,49%) ili za 1 kg sira utrošeno je 5,1 kg (4,88—5,56 kg) mlijeka. Mast u mlijeku je oko 7%, a rendement je bolji radi tehnologije, kojoj je u Braču bio cilj, da se ne izgubi puno masti.

Kako je rendement zavisao o masti u mlijeku, potvrđuje nekoliko sirenja na Braču.

		Mast mlijeka %	Rendement sira %	Za 1 kg sira utr. mlijeka %	Mast u suhoj tvari sira %
Nerežišće	16. VI	8,3	19,4	5,13	53,06
Nerežišće	21. IV	8,32	19,7	5,07	55,01
Njive	15. VI	8,8	22,8	4,36	56,70
Njive	14. VI	9,0	23,9	4,17	—

Naveli smo također i postotak masti u suhoj tvari dobivenog sira, da se vidi, kako je ovaj zavisao o masti u mlijeku paralelno sa rendementom.

Osim navedenih analiza izračunali smo rendement sira za mljekarske zadruge u raznim godinama rada, a na temelju knjigovodstvenih podataka. U Silbi se rendement od god. 1929. do 1932. godine kretao od 17,96—19,38% (2). Za ostale godine navodimo podatke i za druge mljekare: